

حکمت و دین پژوهی / ۷

سیر مفاهیم الهیاتی در مسیحیت

نویسنده

جواد طاهری

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۱

سرشناسه: طاهری، جواد، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور: سیر مفاهیم الهیاتی در مسیحیت/ نوشته جواد طاهری.
مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری: ۱۷۵ ص.
فروست: حکمت و دین پژوهی: ۷.
شابک: 978-964-00-1488-2
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
یادداشت: واژه‌نامه.
یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۶۱.
موضوع: مسیحیت -- کلام -- تاریخ.
موضوع: مسیحیت -- تاریخ.
موضوع: مسیحیت -- فاعیه‌ها و رده‌ها.
رده‌بندی کنگره: ۹۱۹۱ س ۹ ط ۱۱۸/BR
رده‌بندی دیویی: ۲۲۰/۰۱
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۳۸۰۸۴

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۱۴۸۸-۲

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران: خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، صندوق پستی: ۱۳۳۵۴۱۹۱

سیر مفاهیم الهیاتی در مسیحیت

© حق چاپ: ۱۳۹۱، مؤسسه انتشارات امیرکبیر www.amirkabir.net

نوبت چاپ: اول

نویسنده: جواد طاهری

طراح جلد: محمدرضا نبوی

حروف متن: میترا ۱۳

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپخانه سپهر، تهران، خیابان ابن‌سینا (بهارستان)، شماره ۱۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۴۸۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به‌جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۱۱	 سپاسگزاری
۱۳	 مقدمه
۱۷	 دوره اول: از آغاز تا سده‌های میانه
۱۷	 بحثی در باب یونانی‌مآبی
۲۱	 فیلون اسکندرانی و یونانی‌مآبی
۲۳	 آغاز مسیحیت
۲۵	 عیسی (ع)
۳۱	 پولس
۳۲	 برخی مفاهیم و اصطلاحات مهم
۳۵	 مسیحیت یوحنایی
۳۷	 کتب رسمی
۳۹	 عهد قدیم
۳۹	 عهد جدید
۴۰	 راست‌کشی
۴۲	 تک‌سالارانگاری
۴۳	 مناقشات و شوراها
۴۶	 دوناتیسیم
۴۷	 رهبانیت (Monasticism)
۴۹	 اعتقادنامه

۴۹	ذات مسیح، یگانه یا سه گانه؟
۵۱	شورای نقیه
۵۴	شورای اِفِسُس (۴۳۱)
۵۵	شورای کالسدون (۴۵۱)
۵۶	مقام پپی
۵۷	جسم و خون مسیح (ع)
۵۸	حکمت مدرسی
۶۱	مسأله کلیات
۶۲	آباء کلیسا
۶۲	عالم یونانی و پدران رسول
۶۴	مذهب گنوسی (Gnosticism)
۶۶	پدران مدافع یونانی زبان
۶۹	مکتب اسکندریه
۷۱	افلوپین
۷۳	مکتب کاپادوکیه
۷۵	توصیفات خداوند در تفکر مسیحی
۷۷	گرگوریوس نیسایی
۷۸	دیونوسیوس اریوپاگی (مجعول)
۸۰	قلمرو لاتینی پدران مدافع لاتینی زبان
۸۵	اوگوستینوس (اوگوستین (Augustine)) قدیس
۸۸	قرن پنجم
۸۹	فلسفه و علوم غیردینی، خادمه الهیات
۹۱	بوئتیوس
۹۷	دوره دوم: از سده های میانه تا عصر نوزایی
۹۷	سده های میانه
۹۸	الهیات در سده های میانه
۹۹	نوزایی کارولترینها

فهرست مطالب ۷

صناعات هفتگانه.....	۱۰۱
قرن دوازدهم میلادی.....	۱۰۱
بدعت‌های مذهبی این قرن.....	۱۰۴
قرن سیزدهم.....	۱۰۵
دانشگاه‌ها.....	۱۰۶
ودواها و البیثرواها.....	۱۰۷
فرقه مسکینان.....	۱۰۸
بنی و دینالی.....	۱۰۹
بوناویتورا.....	۱۱۰
توماس آکوینی.....	۱۱۲
جان دانز اسکاتوس.....	۱۱۹
قرن چهاردهم.....	۱۱۹
انتهای قرون وسطی.....	۱۲۰
دوره سوم: از عصر نوزایی تا قرن بیستم.....	۱۲۳
عصر نوزایی.....	۱۲۳
فلسفه دوره نوزایی.....	۱۲۵
بشر انگاری (Humanism).....	۱۲۶
اصلاح دینی.....	۱۲۸
لوتر.....	۱۳۰
سنت کلیسای اصلاح‌شده اولریش تسوینگلی.....	۱۳۳
جان کالون.....	۱۳۵
سده عقلانیت محوری.....	۱۳۶
دوره چهارم: از آغاز قرن بیست به بعد.....	۱۴۱
قرن بیستم.....	۱۴۱
فلسفه تحصیلی منطقی.....	۱۴۱
فلسفه‌های قیام ظهوری.....	۱۴۵
ریشه‌گرایی.....	۱۴۹

- ۱۵۰..... یونهافر
- ۱۵۱..... صمیمیت در مقابل خداوند
- ۱۵۲..... نخله مرگ خدا
- ۱۵۳..... فلسفه غیردینی انگلیس
- ۱۵۳..... بشر انکاری متأخر
- ۱۵۴..... بویر
- ۱۵۵..... تیار دوشاردن
- ۱۵۶..... مذهب توماسی نوین (Neo-Thomism)
- ۱۶۱..... کتابنامه
- ۱۶۵..... واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
- ۱۷۱..... واژه‌نامه انگلیسی به فارسی

هدیه به گرمی تر از جان

پدر و مادر و همسر عزیزم مهشید

که در سایه شکیبایی و حمایتشان این نوشته به سامان آمد.

www.ketab.ir

سپاسگزاری

در نگارش و فراهم آوری این کتاب، سروران عزیزی بنده کمترین را مساعدت و یاری نمودند از این رو فرصت را مغتنم شمرده و در این مجال، تمامی تلاش‌های آنان را دوستانه سپاس و ارج می‌نهم؛ خصوصاً استاد بزرگوار و گرامی جناب آقای دکتر رضا سلیمان حسینی که در نظارت بر حسن انجام کار از هیچ کمکی دریغ نفرمودند. و نیز قدردانی و سپاسگرای خویش را به محضر اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر هدایت علوی تبار و جناب آقای دکتر قاسم پورحسن به جهت پاره‌ای الهامات و نیز جناب آقای دکتر حسین کلباسی به جهت رفع برخی معایب و نقائص و غنا بخشی به آن، تقدیم می‌نمایم.

در پایان از دوست صمیمی، جناب آقای دکتر مهدی جمالی فرد و همکارانش به سبب تمهیدات لازم برای طبع اثر، تشکر نموده و توفیقات روزافزون همگی را از پیشگاه خداوند بزرگ خواستارم.

نگارنده

مقدمه

امروزه، علاوه بر وجود آثار مختلف در عرصه الهیات مسیحی به زبان فارسی، نیاز به تألیف کتاب‌هایی که بر اصطلاحات الهیاتی در مسیحیت متمرکز است به‌خوبی احساس می‌شود. هنوز خلأ وجودی مجموعه‌ای به زبان فارسی که تطور مفاهیم و اصطلاحات الهیاتی را در مسیحیت به لحاظ سیر تاریخی مورد بحث بررسی قرار داده باشد در کتب الهیاتی ما به چشم می‌خورد. این نوشتار می‌کوشد تا با بهره‌گیری از منابع الهیاتی متعدد مبحثی در باب اصطلاح‌شناسی الهیاتی در عالم دین مسیحی ارائه دهد، از این‌رو به مناسبت و بر مبنای دوره‌های مختلف و نیز رعایت سیاق تاریخی غرض اصلی کتاب دنبال شده است. علاوه بر این تلاش می‌شود مباحث بنا به تقدم و تأخر موجود در واقع‌نگاری تاریخی مطرح شوند تا انسجام و آمیختگی مطالب محفوظ بماند. بر این اساس هر جا به موجب عوامل مختلف، اصطلاحی وارد عرصه الهیات مسیحی شده یا گردش معنایی چشمگیری در اصطلاحات به‌وجود آمده و یا اینکه به سبب برخی ملاحظات دینی، مفهومی در کانون توجه قرار گرفته و مفهوم دیگر از اهمیت افتاده، در حد بظاقت علمی و تحقیقاتی و به مقتضای بحث، بدان‌ها اشاره شده و به هنگام احساس ضرورت مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

مباحث مطروحه در کتاب حاضر به منظور سهولت در بیان، ذیل چهار دوره تاریخی مختلف دسته‌بندی شده‌اند: دوره اول: از آغاز تا سده‌های میانه، دوره دوم: از سده‌های میانه تا عصر نوزایی، دوره سوم: از عصر نوزایی تا قرن بیستم، دوره

چهارم: از آغاز قرن بیست به بعد، هرچند عبارات و اصطلاحات الهیاتی موجود در اصطلاح‌شناسی مسیحی در دوره اول و دوم به لحاظ کمی و کیفی غنی‌تر و مهم‌تر ارزیابی می‌شود اما دوره‌های دیگر هم در یک ساحت فنی و تخصصی از اهمیت بسیاری برخوردار است.

از ویژگی‌های دیگر کتاب آن است که به برخی نکات حساس و تفاوت‌های ظریف میان عقاید مسیحی و اسلامی به نحو اجمال اشاره شده است. مسیحیان (مسیحیان موسوم به راست‌کیش^۱) تورات و انجیل موجود را کتاب مقدس واقعی خود دانسته و آن‌ها را واحد حجیت و اعتبار می‌دانند هرچند مسلمانان به گونه دیگری فکر می‌کنند. مسلمانان عیسی(ع) را پیامبر خدا می‌دانند که کتابی آسمانی به نام انجیل را با خود به همراه آورده که در آن هدایت و نور الهی است و کتب آسمانی پیشین از جمله تورات را تصدیق می‌کند. این فهم از مسیحیت را می‌توان در کتاب آسمانی قرآن کریم به وضوح ملاحظه کرد: «و به او انجیل را عطا کردیم که در آن هدایت و نوری است و تصدیق کننده تورات قبل از آن است و برای پرهیزگاران رهنمود و اندرز است»: سورة مائده (۵) آیه ۴۶. در این زمینه به آیات دیگری هم می‌توان اشاره کرد: سورة آل عمران (۳) آیات ۳ و ۴۸؛ سورة آل عمران (۳) آیه ۶۵؛ سورة مائده (۵) آیات ۴۷، ۶۶، ۶۸، ۱۱۰؛ سورة فتح (۴۸) آیه ۲۹؛ سورة حدید (۵۷) آیه ۲۷؛ سورة توبه (۹) آیه ۱۱۱؛ سورة اعراف (۷) آیه ۱۵۷. بنای نگارنده بر این نیست که در این نوشتار به بحث الهیاتی و کلامی در باب حقانیت یکی از دو دین مذکور بپردازد بلکه تنها به دنبال توصیف و تبیین اجمالی مفاهیم الهیاتی مسیحی است و از آنجا که به احتمال زیاد این کتاب توسط افراد با رویکرد اسلامی مورد مطالعه قرار می‌گیرد لذا بر خود لازم دیدم هر کجا تفاوت‌هایی اساسی میان فکر مسیحی و فهم اسلامی در باب مسیحیت و یا یک مفهوم احساس می‌شود به بیان آن همت گمارم به امید آنکه این تلاش در فهم مطالب مفید واقع شود.

کلماتی که در الهیات مسیحی به ویژه الهیات نظام‌مند و فلسفی به عنوان

اصطلاحات و مفاهیم الهیاتی مهم شناخته می‌شوند در متن کتاب ذکر شده‌اند و با غرض سهولت در خواندن به صورت حروف پررنگ و مایل (بولد و ایتالیک) به نگارش درآمده‌اند. شایان ذکر است که برخی انواع اصطلاحات همچون اصطلاحات نیایشی (Liturgical) و کلیساشناختی (ecclesiological) که طیف وسیعی از اصطلاحات را به خود اختصاص می‌دهد مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.

نکته دیگر اینکه شیوه ارجاع به منابع بر مبنای روش APA است که در بیشتر مراکز دانشگاهی دنیا به عنوان روشی معتبر و مهم قلمداد می‌شود. بنابر این شیوه، ارجاع، در درون متن و بر مبنای نام خانوادگی نویسنده، سال انتشار و صفحه مورد استفاده صورت می‌پذیرد. اگر از نویسنده‌ای در یک سال دو اثر و یا بیشتر مورد استفاده قرار گرفته بعد از سال انتشار به وسیله حروف الفبا از یکدیگر متمایز می‌گردند. اطلاعات تفصیلی در فهرست منابع درج خواهد شد.